

 Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)

Temaer (<https://www.historie-online.dk/temaer-9>)

(/)
HistorieLab (<https://www.historie-online.dk/historielab>)

Arkiv (<https://www.historie-online.dk/arkiv>)

Bliv medlem (<https://www.historie-online.dk/bliv-medlem>)

 (/) > Kirke og religion (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion>)

> Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>) > Anmeldelser (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>)

> På pilgrimsfærd

← **Forrige artikel** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/gids-huse-paa-landet>)

På pilgrimsfærd

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 266

Del artikel:

(<https://www.facebook.com/sharer/sharer>.

u=[https://www.historie-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/paa-pilgrimsfaerd)

[online.dk/boger/anmeldelser-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/paa-pilgrimsfaerd)

[5-5/kirke-og-religion/paa-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/paa-pilgrimsfaerd)

[pilgrimsfaerd](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/paa-pilgrimsfaerd))

(<https://twitter.com/home?>

status=. Aktiviteten kan ses

på <https://www.historie->

[online.dk/boger/anmeldelser-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-)

[5-5/kirke-og-religion/paa-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/paa-)

[pilgrimsfaerd](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/paa-pilgrimsfaerd)) **in**

([http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/paa-pilgrimsfaerd&title=)

[mini=true&url=https://www.historie-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/paa-pilgrimsfaerd&title=)

[online.dk/boger/anmeldelser-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/paa-pilgrimsfaerd&title=)

[5-5/kirke-og-religion/paa-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/paa-pilgrimsfaerd&title=)

[pilgrimsfaerd&title=\)](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/paa-pilgrimsfaerd&title=)

Martin Wangsgaard Jürgensen

På pilgrimsfærd

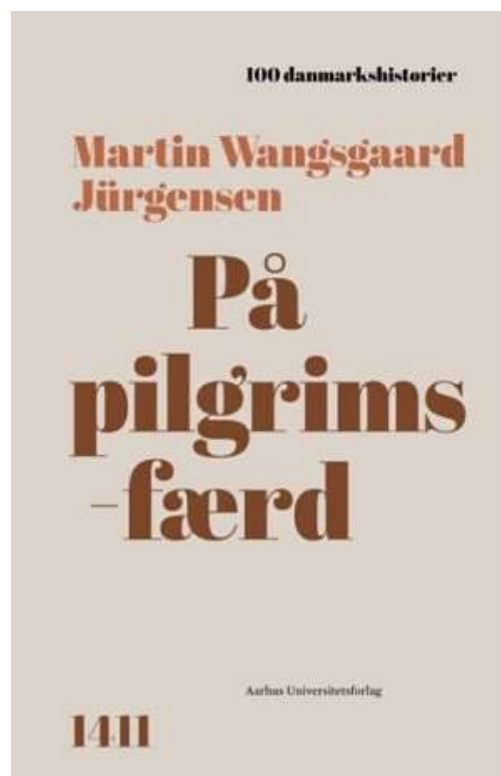
100 danmarkshistorier. Aarhus Universitetsforlag, 2023. 100 sider. 129,95 kr.

Af Ole Schramm, cand.mag. i historie og musik

Det er på mange måder forståeligt, at bogen "På pilgrimsfærd" er blevet udgivet i serien 100 danmarkshistorier. Vandringer på Caminoen er i dag meget populære, ligesom vandringer andre steder i Danmark virker tillokkende. De går under spøjse og humoristiske navne som "Amarminoen", der er en vandrerute 27 km rundt på Amager, eller "Camønoen", der er en 175 km lang vandrerute, der foregår på tre sydsjællandske øer.

Hvordan den moderne form for vandring og valfart skal forstås, belyser Martin Wangsgaard Jürgensen i sidste kapitel, som han kalder "Valfartens genkomst", et kapitel, som man evt. kan starte med at læse, fordi det giver motivation til at få mere at vide om den historiske baggrund for pilgrimstanken. Vi kan så gå tilbage ved begyndelsen af bogen, hvor Martin Wangsgaard Jürgensen fortæller om dronning Margrete 1., der i år 1411 på Kalundborg Slot udskrev fire gavebreve til klosterforstandere. De skulle forpligte sig til at organisere en lang række pilgrimsrejser, både til nære, hjemlige mål og fjerne destinationer.

Vi ved ikke, hvorfor Margrete udstedte gavebrevene et år, før hun døde, og vi ved heller ikke, om pilgrimsrejserne blev gennemført, men en nærmere analyse af brevene "åbner ... en hel pilgrimsverden for os" (s. 4). Det er både spændende og lærerigt at følge forfatterens detektivarbejde. Alene destinationer som Jerusalem, Rom, Achen og Santiago di Compostella, som også i dag er besøgt af mange vandrere, "indkapsler mere eller mindre hele det middelalderlige fromhedsunivers" (s. 4). Det er dog nok for meget sagt, for valfarter tegner trods alt ikke hele det middelalderlige fromhedsunivers. Folkeviser, kalkmalerier og lignende kilder må selvfølgelig også inddrages.

Det er måske overraskende, at Margrete 1. betalte folk for at drage på pilgrimsfærd i sit navn, men det var i overensstemmelse med den udvikling, som tankegangen bag pilgrimsrejsen havde formet sig i senmiddelalderen. Når Margrete betalte stedfortrædere for at drage til de hellige steder, hvor de skulle bede, havde det samme betydning, som var det dronningen personligt, der bad. Hun havde jo frasagt sig verdslig rigdom og tænkt på det hinsides. Det kan virke underligt for os, der lever i det 21. århundrede, men vi må acceptere, at man i middelalderen tænkte anderledes, end vi gør. Men det er på den anden side det, der gør mentalitetshistorie så fascinerende.

Gennem valfartsmålene "kan vi aflæse en hellig topografi, der bandt middelalderens verden sammen i en fælles fortælling" (s. 12). Derimod er det sværere at finde frem til årsagerne til valfart, og forfatteren skriver derfor, at "Der var formentlig præcis lige så mange årsager til valfart, som der var pilgrimme" (s. 13). Men han kan derved knytte an til i dag, hvor pilgrimsrejser igen er blevet populære.

Når vi igen tænker på de moderne og populære valfarter til Compostella, er det interessant, at stedet allerede i middelalderen forandrede valfartsvæsenet på afgørende vis. De blev et mønster for den måde, valfartsstederne udviklede sig på i løbet af middelalderen, og apostlen Jacob den Ældre blev pilgrimenes pilgrim. I dag er muslingeskallen fortsat et symbol på pilgrimsvejen til Compostella, Caminoen, og muslingeskallen er det internationale symbol for pilgrimsfærd.

Martin Wangsgaard Jürgensen gennemgår forskellige aspekter ved pilgrimsfærden som selve rejsen, målet for valfarten, de første danske pilgrimme, pilgrimsfærden som en bodshandling og hjemlige valfartsmål. Han fortæller i afsnittet "En helgenkult bliver til" (s. 41ff) den spændende historie om Knud Lavards kult, bl.a. fordi man kan se "antydningerne af, hvordan valfartsstedet faktisk fungerede i praksis" (s. 41). Alligevel er det svært for os i dag at komme tæt på pilgrimmene pga. kildematerialets sparsomme oplysninger. Det er derimod anderledes med den kult, der voksede frem om Vilhelm af Æbelholt (ca. 1127-1203) i Nordsjælland. Tyngdepunktet for kildematerialet "ligger i klostrets regionale nærmiljø, og man kan forsigtigt ud fra dette se, at hans kult blev etableret gennem munkene i Æbelholts aktive propaganda i de landsbyer, der lå ved klostrets jorder". Vi får et indblik i, "hvordan en kult så at sige institutionelt kunne oparbejdes" (s. 49), og vi kommer tæt ind på livet i middelalderen.

Interessant er det også at følge forfatterens gennemgang af små og store valfartsmål, og hvad der skulle til, for at valfartsmålene blev velbesøgte. Aflad fik fx en stigende betydning. Betydningsfuldt var også det samspil, der opstod mellem markeder og valfartsmål, og interessant er det også, at valfartsmål, der lå afsides kunne spille en vigtig rolle, fx Salomons Kapel på Bornholm. Efterhånden opstod en egentlig konkurrence om pilgrimenes gunst. Alligevel var de ældste destinationer som Jerusalem, Rom og Compostella vigtige i hele perioden, hvad de også er i dag. Det samme gør sig gældende i Danmark med tidlige valfartsmål som Knud den Helliges grav i Odense.

Selve valfartssystemet kom dog i krise i løbet af 1400-tallet, bl.a. fordi nogle pilgrimssteder havde udviklet sig til en yderst profitabel forretning. Det var ikke så svært, at en voksende skare af teologer blev meget kritiske og bekymrede, fordi "valfart og helgenkult kunne trække opmærksomheden væk fra dyrkelsen af Kristus og Jomfru Maria" (s. 67).

I kapitlet "Nu må det være nok" skriver forfatteren, hvordan teologer efter reformationen gjorde, hvad de kunne for at stemple pilgrimsfærd som djævelens værk. Det var dog ikke helt nemt, fordi behovet for valfarter fortsat var til stede blandt folk. Derfor er det ikke så mærkeligt, at lutherske teologer begyndte at finde nye svar på gamle ideer. Rejser blev nu accepteret, hvis de blev foretaget i den rette ånd. Man kunne gå så vidt, når man fx gennem bøger kunne drage på en indre mental pilgrimsfærd til Det Hellige land. Endvidere blev helligkilder transformeret til lægekilder.

Under oplysningstiden i midten af 1700-tallet stemplede man landsbyernes selvgroede ritualer som overtro, og de mistede derved enhver autoritet. Dette fik betydning for valfarterne. Det har kendetegnet kirkens holdning "helt frem til slutningen af 1900-tallet og vores egen samtid, hvor valfarterne igen er begyndt at blomstre op, både som folkelig bevægelse, men også som noget, der tilmed bliver organiseret i folkekirken. Den udvikling havde 1700-tallets rationalister næppe set komme" (s. 86).

Jeg vil overlade læserne af bogen selv at bedømme det sidste kapitel "Valfartens genkomst". Det rammer præcist ned i vor egen tid, hvor vandringen opfattes som en mere eller mindre spirituel handling. At Folkekirken også vil være med på vognen, har udløst en heftig debat blandt præster. Forfatteren konkluderer "Det kan være vanskeligt at se specifikt evangeliske eller katolske elementer i den måde, vandringerne udfoldes på. Snarere fremstår de som en ny spiritualitet, kendetegnet ved hele den postmoderne, individuelt definerede horisont" (s. 99).

Bogen er læseværdig, interessant, spændende og overskuelig, og den formår at formidle en dybere forståelse af fænomenet valfart og pilgrimsfærd, emner, som kun er sporadisk behandlet i de store danmarkshistorier. Selv om der er mange opslag på nettet, kan bogen få stor betydning for mennesker, der i dag begiver sig til Compostella eller andre valfartsmål. Bogen er et godt sted at starte. Bogen er samtidig et vægtigt bidrag til at forstå mentaliteten i middelalderen, og bogens billeder supplerer teksten på bedste vis.

Det siger sig selv, at en bog på 100 sider ikke kan give en udtømmende behandling af emnet. Der er forslag til videre læsning på s. 100. Nogle af disse bøger er ikke helt nye, men slår man op på bibliotek.dk kan man se, at der er mange flere bøger herom. Det ville have gjort bogen endnu bedre, hvis forfatteren havde kommenteret nogle af disse udgivelser. Et register savnes også.

På bagsiden står, at Martin Wangsgaard Jürgensen er redaktør ved Danmarks Kirker. Slår man forfatteren op, kan man se, at hans forskningsområder dækker kirkearkitektur og billedkunst i middelalder og tidlig moderne tid, fromhedspraksis og symbolske forestillinger i samme periode. Det er gode forudsætninger for at skrive denne bog.

[Historie-online.dk, den 28. november 2023]

← **Forrige artikel** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/gids-huse-paa-landet>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

▶ **ASMILD KIRKE OG KLOSTER**

(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/vikingetid-og-middelalder-13-13-13-13/asmild-kirke-og-kloster>) (<https://www.historie-online.dk/boger/danske-reformationssalmer-i-kontekst>)

▶ **DANSKE REFORMATIONSSALMER I KONTEKST**

▶ **MELLEM RELIGION OG OPLYSNING**

(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/mellem-religion-og-oplysning>)

TV-tips, uge 50, 2023

Bla.a. en dokumentar om bygningen af Hoover Dam

(<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/tv-tips/tv-tips-uge-50-2023>) (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/udstillinger-3-3/ikerasak>) (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/guldsmykker-paa-norrdjursland>) (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/online-kursus-i-danmarkshistorie-paa-engelsk>) (<https://www.historie-online.dk/temaer-9/artikler-51-51/museumsnumre/museumsnumre-60-lanser>) (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/tv-tips/tv-tips-uge-49-2023>) (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/vintersolhverv-paa-fyrkat-5752>)